

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za po godinu K 6. — Za Šibenik na godinu donošanjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Govor zast. Prodana o adresi.

(Izrečeno u saboru dne 27 rujna)

Višoki Sabore!

Zastupstvo naroda nema nego jednu jedinu svečanu i dobru prigodu, u kojoj može zakonitim redovitim, putem okrait se izravno na njeg. veličanstvo svoga kralja, da mu, uz čustva vjernosti i odaoosti, izkaže također želje i tegobe pučanstva.

Ta se jedina svečana prigoda pruža zastupnicim naroda, kako je poznato, dosta riedko, najime pri otvoru svakog novoizabranog sabora.

Kako je ova prigoda i svečana i riedka, zastupnici stranke prava i god. 1902. a tako i ove godine nijesu mogli propustiti a da ne upotrebe tako riedko i dragocjeno pravo, da progovore Nj. Veličanstvu, svome kralju, da mu progovore onom iskrenošću i otvorošću, koju im imperijozno diktiju sudbonosne prilike ukupne naše domovine tužne, kraljevine Hrvatske.

Dužnost iskrene i odlučne riedi nam se č. gg. z., i radi poznate nevidjene lakomnosti, pače prave drzovitosti, kojom vlade Nj. V., sve to češće prelaze na dnevi red preko našega, nekad toli uvažavanog naroda; prelaze na dnevi red i onda kao se dogodi čak i koji čin historijskoga zamašaja a koji se na koncu konca nikoga drugoga u monarkiji nit ne tiče nego nas Hrvata. Očito č. gg. zastupnici, ide se za tim stavno, da pravno načelo: nit de nobis sine nobis postane ništeno, koliko se tiče nas Hrvata. Ali baš za to na nama je dužnost, da se to načelo u svakoj, a osobito u svakoj svečanoj prigodi što više naglasuje. Imamo to načelo naglasivati, č. gg. zast., i radi toga, što je svakomu jasno, da se naša domovina počela smatrati, od strane onih koji nad nama gospoduju kao predmet koji nema gospodara: res nullius, ili primi occupantis. Žalostno je to: konstataci, ili godi, ali istina je živa. To vidimo na svoje oči da stanoviti krugovi drže, da su hrvatske zemlje poput Kamerina i Masaue u Africi, pače poput onih divljih otoka onamo kod Hebrida u dalekoj Oceaniji, koje je Njemačka, a da nikog ni pitala nije, nazad vremena silom posvojila.

Mi, gg. zastupnici, vidimo na svoje oči gdje se Niemci i Magjari, u parlamentu u Beču i Pešte natječu tko će prije i tko će više zagribiti hrvatskih zemalja željni da nas podiele kao neku novu, Poljsku.

Našim dušmanim apetit se razdražilo osobito odkad je aneksijom i susljednom privolom Europe, Bosna i Hercegovina, mimoišav Hrvatsku, podpala pod sferu želja i osnova njemačkih i magjarskih. Napori naših dušmana, ovih zajedničkih dušmana svih Slavena, učinili su već dole, da je epokalni događaj aneksije, koji bi za nas imao biti era bolje budućnosti, postao protiv naše volje za nas velika kušnja i velika opasnost.

Stoga po mom mienju, častna gospodo zastupnici, željni da barem u buduće sudbina naše domovine bude bolja, imamo nastojati, da se snadjemo u ovom tezkom momentu, u ovoj teškoj krizi naše domovine, da dogovorimo što prije shvatimo i što prije uredimo sve, što je nužno, da spasimo ako je još na vrijeme i moguće, Bosnu i ostale hrvatske zemlje. (Dr. Mitrović da hrvatske!).

Meni se čini, častna gg. zastupnici, da nas već poviest unapried pita, hoćemo li opet da postanemo ujedineni i slobodni, narod s podpunim pravom samoodluke, kao što smo i nekada bili, ili volimo klonuti i postati konačno sluge i sužnji gorega od sebe. A pokle, č. gg. zastupnici, uz silu, uz divlju silu, i pamet vlada svetom cijenim hora bi bila, da svi Slaveni Balkana dobro promisle, koja su vremena dan danas nastala i kamo se snjera. Čak na dalekom Eufratu, svaki ostrumni političar naći će dokaza, kako su dalekosežne težnje Niemaca, bilo onih njemačkog, bilo onih austro-ugarskog carstva.

Stoga bi, častna gg. zastupnici trebalo, da bratskim dogovorom nastojimo, neka se ne dogodi ta sramota, da nas protivnici naši prevedu žedne preko hladne i obilne domaće vode. Vi žedne preko hladne i obilne domaće vode. Vi svi, gospodo, dodro vrlo dobro znate, da su okolnosti, kako rekoh, bez sumnje vanredne; ali

ako su vanredne sadašnje okolnosti naše domovine i obće ciele monarkije, cijenim, da ove vanredne okolnosti nameću nam dužnost vanredna opreza, vanrednih napora, da ne podlegnemo, možda za uvijek, jačemu, bogatijemu i lukavijemu od sebe, koji kao takav ne može a da nam ne bude strašno opasan.

Stoga po mom skromnom mienju, častna gg. zastupnici, da ciele narod zainteresujemo za njezinu sudbinu, naša adresa valjalo bi da bude pučakaz narodu, jasan pravac naše misli, jasan program našeg rada; a uz to da iz njevine neka naša tvrda zavjernica, čvrsta i nepokolebliva volja, da hoćemo narodnim jedinstvom do snage, a snagom po što po to do podpne slobode. Inače, častna, gg. zastupnici, kažimo čisto, ne bi nam ostalo nego da prignemo glavu, kako marva prigne šiju, pod jaram, na mjesto da kao narod slavne prošlosti, narod pun samosvjesti i ponosa tražimo svoju slobodu, pa do potrebe i zavojštinu na spas domovine, pravim i ustavnim načinom, bilo proti komu, i do potrebe radje izabereimo častnu smrt nego sramotan i roški život (odobravanje).

U formalnom pogledu predlažem dodatno već učinjenom predlogu, da odbor, koji se ima birati i koji želi prema predlogu častnog predgovornika, da se odmah bira, neka taj odbor izvesti, kroz tri dana, jer cijenim gg. zastupnici što prije to bolje u svakoj prigodi, a osobito u veleznamotnoj i neodgodivoj ovoj prigodi, i molim da blagoizvolite prihvatiti moj predlog.

O predlogu većine glede Veleizdajničkog procesa u Zagrebu.

Govor Dr. M. Drinkovića izrečen u saboru dne 2. o. mj.

Gospodo! Prigodom razprave o vašem predlogu, koji je i nam bio stan na podpis, dopustit ćete da i mi s ove strane kažemo nekoliko riječi: da razumajmo zašto ga nismo podpisali i da kažemo naše mienje u poslu o kojem vaš predlog govori.

To smo dužni učiniti i radi vas i radi sebe, a najviše radi stvari, koju svi kažemo da zastupamo.

Kad ste nas, gospodo, pozvali da podpisemo u vašu resoluciju, izjavili smo, moji drugovi i ja, da je saborski klub stranke prava mienja, da se u saboru u prvom redu ima izneti adresu i da smo mi radi toga i ovom saboru predložili, da adresni odhor izvesti kroz tri dana, ali da ste vi to odbili.

Još smo nadodali, kako mi držimo potrebitim, da u adresi i prigodom adrese razprave iznesemo naše glavne narodne tegobe i tražbine, neka bi se tim povodom očitovale dodirne točke pojedinih stranaka.

A da ne bi bilo nikakve sumnje glede onoga što smo htjeli i što smo smatrali za zajednički rad nužnim, nadodali smo: da odlučno odsudujemo način postupka sa strane dotičnih vlasti u veleizdajničkom procesu u Zagrebu.

Gospodo, vi se na ove naše izjave niste obazirali, niste urgirali adresu, niste pokazali da tražite one dodirne točke, na temelju kojih nam je svima raditi, nego ste volili i bez nas izneti pred sabor taj vaš predlog, koji, neka je bez zamjere rečeno, ne znači baš ono što bi imao značiti.

Kako vidite, mi uz ovake prilike, nismo mogli podpisati vašeg predloga, jer mi smo htjeli nešto većega, dostojanstvenijega, obće narodnoga.

Htjeli smo, da ovaj sabor, koji se jedini u našem narodu sastao, koji jedini može svoju riedku progovoriti, izreče što naš narod čuti, što on hoće, što je on odlučio postići.

A ruku na srce, gospodo, pa kažite, zar naš narod ništa drugo ne tišti, nego potvora zagrebačkog državnog odvjetnika, da je i u Dalmaciji bilo veleizdajnika, koji su se dopisivali sa svojim sumišljenicima u Banovini?

Zar narod naš ništa drugo ne muči nego proces u Zagrebu?

Gospodo, nijedan od vas neće moći to utvrditi, nijedan od vas neće moći zaničati, da u našem narodu nema i drugih potreba i neprava, radi kojih, da ih odstranimo, bilo bi potrebno da stradaju ne desetci ljudi, nego stotine i hiljade.

Svaki od vas morat će priznati, da naš narod hrvatski, koliko god ga je i gdje god ga je, trpi muke sužanjstva; a ako uz ciele narod trpi pedeset i više ljudi u tamnicam, nije još to uzrok da se proti vlastodržcima prosvjeduje samo i jedino radi onih u tamnici, nego bi bila dužnost naša da prosvjedujemo radi cielega naroda, koji je strpan u veliku tamnicu naše domovine, u toliku roški celija razdijelju.

Nu, ja se popravljam, jer se vašom resolucijom ne prosvjeduje proti vlastodržcima, ne ustaje proti sustavu, ne napada one koji su proces u Zagrebu upriličili, nego se ustaje proti kr. hrvatskom državnom odvjetništvu, jer da je ono podiglo lužbu radi veleizdaje i da je ono predložilo vješala i t. d.

Gospodo, bio državni odvjetnik u Zagrebu neznam kakav, držim da se sabor ne bi trebao osvrćati na njegove tvrdnje.

Dostojno bi bilo naprotiv i sabora i ljudi koji predstavljaju volju naroda, da se obore na one koji te i takove državne odvjetnike postavljaju; na one koji traže i nalaze plaćenike, koji su spravni bili orudjem mučenja narodnoga.

Dostojno bi bilo sabora da se obori svojom izjavom na one koji podržavaju današnji sustav ne samo u Banovini, nego i u Dalmaciji, u Bosni, na Rieci, u Medjumurju, u Sriemu, Banatu i t. d.

Vi znate, da je posao upriličene veleizdaje posao vlastodržaca austro-ugarskih, a ne hrvatskih vlasti, ili hrvatskog naroda, vi znate da je to proračunana igra, koju oni niese htjeli odigrati ni u Bosni, ni u Dalmaciji ili Istri, nego su odabrali središte naše, glavni grad Hrvatske, neka bi pred svetom pala sramota na Hrvatsku, tobož u tim poslima autonomnu; a uza sve to vi ne ustajete proti diplomaciji ove dualističke države, nego proti državnom odvjetništvu u Zagrebu.

Nadalje, gospodo, svi znamo, da se u Banovini odavna vlada bez ustava, bez sabora, bez zakona i da su na čelo uprave postavljeni stvorovi, koji svoje volje nemaju, ne mogu i ne smiju imati, nego koji su plaćeni da vrše volju vlastodržaca u Beču i u Pešti. Svi znamo da je slavna banska čast osramoćena i ponižena na stupanj sluge magjarskoga.

A kad je svako to plod sustava i koji vlada širom svih naših zemalja, zar smo mi izpunili svoju dužnost, ako prosvjedujemo proti tvrdnjam kakvog plaćenog državnog odvjetnika, ili kad prosvjedujemo proti bilo kakvim od njega vodenim prigonima?

Gospodo, meni je nemoguće i promisliti, da bi ciele jedan narod mogao progoinit kakav državni odvjetnik, pa za to smatram da nema smisla prosvjedovati nego jedino proti onomu koji mu vlast daje. A to je sustav austro-ugarski.

Sustav koji vlada u Banovini, vlada i u Bosni i Hercegovini, vlada i u Dalmaciji, pa kad se tom sustavu protije, moći će isto onako uređovati i u drugim zemljam, kako uređuje u Banovini.

I ne varajmo se; što se tamo događja, može se zbiti i kod nas, pače se je već zbivalo.

I kod nas je već bilo veleizdajnika, koji su čamili po tamnicam.

I u Bosni ih je bilo.

A vidite, ni u Dalmaciji, ni u Bosni nije bilo kr. državnih odvjetnika, nego je bilo i jest e. k. državnih odvjetnika koji su već uređovali, a i još će uređovati u ime veleizdaje.

Naravno u ime njihove veleizdaje; one naime, kako ju sustav shvaća, a ne mi.

Jer dok mi pokorno služimo Niemcu i Magjaru, dok se mi prigibamo pred vlastodržcima, dok mi faktično radimo kao pravi pripadnici zemalja zastupanih na carevinskom vieču, dok mi ni prstom ne mičemo, da domovinu našu ujedini, dok mi ne nastojimo da se naš narod oslobodi od ovoga sustava, dok mi ne tražimo

sva moguća sredstva, da sa našim zakonitim kraljem rješavamo naše posle, dotle smo mi tožalni, vjerni itd.

Ali, ako mi postanemo borci proti nepravi i svakom tudinskom gospodstvu, mi ćemo i kodjer biti predmet veleizdaje državnih odvjetnika kako su i naši stariji bili.

Ta iz povjesti znamo da su ponajbolji sinovi Hrvatske bili tamničeni, osuđeni i ubiveni.

A to su sve žrtve sustava, koji nad našim narodom vlada; koji nas osiromašiva, izrabljuje, do potrebe uništava, ubija.

Kako vidite, nisu samo neki pojedinci koji tekar danas trpe, nego je takovih uvijek bilo u našoj domovini, a najveći mučenik je sam narod naš, jer ciele narod bez razlike vjere i pokrajine, mučenik je sustava, koji ga sapinje u težki gvodzeni jaram.

Gospodo, u današnje teško doba, kad sva naša domovina stenje pod ovim i ovakvim sustavom; kad je sve upriličeno da naš narod za sve vjekove ostane robom Niemca i Magjara; kad je već skoro sve uređeno da naš narod bude bačen u ždrielo pohlepe i proždrljivosti tih nesmiljenih gospodara ove monarhije; danas, gospodo, štiti pri ovim dualističkom molohu, danas prigibati šjed pred vlastodržcima, a brani se samo od obijeda jednog plaćenog državnog odvjetnika, to je, da se blago izrazim, u najboljem slučaju samoobmana, da se ipak nešto uradilo.

A uradilo se nije ništa, nego se evo donielo u sabor predlog, koji po svemu što o njemu znam, ne znači drugo nego da će ovaj sabor hodati onako smirno i poslušno, kako su to činili i svi dosadašnji „autonomni“ sabori Dalmacije.

Gospodo, možda će tkogod prosvjedovati proti ovim mojim tvrdnjam; možda ćete vi ustati i tvrditi, da ste sastavili predlog onako kako vam je jedino bilo moguće.

Dozvolite da vam na to već unapred odgovorim. Ako se ne varam, rečeno je čak i ovdje u saboru, mislim, sa predsjedničke stolice (predsjednik: nisam ja to rekao. Govor: jeste ako se ne varam na interpelaciju Dr. Mitrovića. Pred: ja sam rekao o uvredam... Govor: onda svakako je rečeno sa strane vlada; što je isto), dakle rečeno je da se mi nesmiemo pačati u poste Banovine, dakle da se imademo držati samo stvari koje spadaju na naš sabor, a ne na posle druge države.

Ali, gospodo, to još ne bi imao biti uzrok da rezolucija štiti o sustavu koji nad našom domovinom vlada.

Ta, naša zemlja je po pravu i prirodni sastavni dio ostale Hrvatske; sustav koji tamo vlada i nas ubija; dakle zašto da ne rečemo što po pravu i kraljevjoj zakletvi možemo? Zašto da nas priče nijekav „zemaljski red“, koji mi nismo sastavili, nego koji nam je nametnut?

Zar za to, što bi nas vlada poslala u tom slučaju kući?

Ali, ako smo mi došli amo da se pred tvorom ovog sabora, moramo ustručavati da izrečemo javno naše zakonite težnje; ako smo došli amo da našim izjavam utvrdjavamo ono mišljenje, da mi nismo sa Hrvatima jedna cjelina, da smo mi druge država, posve tudja od Hrvatske, onda je bolja i obće da nas ovdje i nema.

Gospodo, do jučer se pisalo da se vlastodržci boje slobodnog ustavnog glasa naroda hrvatskoga, da se boje svjedocanstva našega, kako je sve, što oni radi u našoj domovini u ime države, učinjeno protiv volje naroda našega.

Do jučer se pisalo da su oni upriličili veleizdajnički proces u Zagrebu ne bi li razjarili narod, ne bi li ga razdvojili. Do jučer se vikalo da je to sve plod sustava; da je i režim Rauchov samo sredstvo toga sustava, a evo danas kad nam je moguće, kao narodnom predstavništvu, progovoriti, hoćemo da o tom šutimo.

I mi to činimo u doba, kad vidimo, da se Bosna izručiva zajedništva Magjara i Niemaca, kad se Banovina daje na milost i nemilost magjarskom biču, kad se Dalmaciji hoće da okuje verigam Niemstva za sve vjekove.

Mi to činimo u doba kad nam magjarski ministar poručuje, da je veleizdaja svaka naša težnja za ujedinjenjem; mi to radimo kad nam austrijski ministar i razni Luegheri poručuju, da smo za sva vremena dužni biti sastavni dio njihove zemlje, njihovi robovi; mi to činimo kad nam u Bosni i Hercegovini Mađar postavljaju zasljeđe, koje bi nas imale konačno uništiti.

U tom času, u ovako teškim prilikama, u ovako sudbonosnim okolnostima mi puštamo u miru sve to ubitačno djelovanje sustava, i zadovoljavamo se jednom blagom rezolucijom protiv plaćenog državnog odvjetništva.

Gospodo, ako mislimo da smo tom rezolucijom izpunili sve što se od sabora u tom postu očekiva, držim da se varamo.

Rezolucija vrijedi ono i onoliko, koliko ona sadrži, a govori koji se ovdje izreku vrijeđe samo za nas da dademo oduška svojim čustvima ili da udovoljimo potrebi javnog našeg mnjenja.

Vlastodržci će, za sve ove govore biti zadovoljni, jer će moći putem predložene rezolucije, svojim nezakonitostima pridružiti i još jednu porugu nad našim poverljivim obzirom.

Nu, gospodo, kad bi vlastodržci bili uvjereni da mi u istinu hoćemo da ovaj ubitačni sustav rušimo; kad bi oni vidili da mi siskamo redove, da želimo i nastojimo ujediniti sve sile naroda u vrhovni cilj narodne slobode; kad bi oni vidili da nas ne priče užetne granice, nego da je za nas naša domovina sa svim njezinim djelovima samo jedna: Hrvatska, oni bi s nami počeli računati, jer složan narod od kakvih 6 milijuna može nametnuti svoju volju kad hoće i gdje hoće, te se može odhrvati svakom neprijateljskom sustavu, osobito u ovoj monarhiji, gdje ne treba nego volje i dogovora sa ostalim potlačenim narodima a da se sruši današnje nepravedno uređenje, koje nema svoje vlastite snage toliko koliko ima slabosti i nesloge kod potlačenih naroda. Među ove slabe potlačene narode spadamo i mi, koji hoćemo da izvojimo naše tražbine, a nemamo srčanosti da izstupimo kako od nas traži dobrobit i ponos domovine i čas u kojem živimo.

Dopustite, gospodo, da vam rečem, kako ni moji drugovi, ni ja ne vidimo iz vaše rezolucije, da bi ovaj sabor želio biti u saboru protiv današnjem sustavu. I to je najglavniji uzrok zašto ju mi nismo mogli potpisati.

Ono što vi u vašoj rezoluciji kažete preveć je malo. Ta tko nije protiv nečovječnom načinu postupka protiv 53 Srbima? Tko protiv tomu ne prosvjeduje?

Nu ako smo protiv nečovječnom progonačinju pojedinaica mi smo i protiv nečovječnom postupanju vlastodržca prema celom narodu.

A to vi nieste iznili ili nieste mogli izniti u vašem predlogu pa smo evo mi sastavili drugi jedan predlog, koji ću biti slobodan da pročitam.

Gospodo, ja vam ovaj naš predlog preporučam na prihvati, jer on može da zadovoljava i nas i vas i svakoga koji činom hoće da zasvjedoči, da je za onu radnju po kojoj bi celni narod naš mogao zbaciti sa sebe i sustav i one koji ovaj ubitačni sustav podržavaju.

Predlog glasi:

Prigodno veleizdajničkog procesa upriličena u Zagrebu, Sabor dalmatinski kao integralni dio sabora kraljevine Hrvatske, izrazuje svoje negodovanje što se je ta od austro-ugarske vlasti zametnuta parnica vodila u srcu Hrvatske, tobože u ime i u interesu naroda hrvatskog. A protiv nečovječnom načinu postupka te vješalima i tamnicama u političkoj borbi najodlučnije prosvjeduje. U samoj parnici vidi posljednju tudjinskih sustava nad narodom hrvatskim u obim polam monarhije i osuđuje te dušmanske sustave, koji su kroz vjekove toliko naših i najboljih otačbenika hrvatskih prgonili, osuđivši i kao veleizdajnike ubivali.*

Gospodo, cijenim da ovaj rezoluciji, ne treba tumača. Ona bistro govori.

Mislim da ona odgovara činjenicama koje se zbivaju u našoj domovini, protiv kojima moramo u ime celoga naroda da prosvjeduemo.

Celi naš narod izvan zakona je i mora da protustavno šuti. Samo nami je dopušteno progovoriti.

Kazimo dakle, gospodo što mislimo onako, kako to od nas očekiva potlačena domovina i zasušnjivi. (Odobranje kod pravaša.)

Sabor u Zadru.

Sjednica dne 1. listopada 1909.

Predsjednik otvara sjednicu u 10¹/₄ prije podne.

Tajnik Lupis čita zapisnik.

Prigovora nema, zapisnik je odobren.

Tajnik Lupis navješta prispijele molbenice.

Sve su osim jedne predane molbeničkom odboru.

Prikazuju se sledeći upiti na vladu:

Vuković o unapređenju obrtno-profesionalnih prilika u Makarskoj.

Radić o polakšicama zemaljskim činovnicima i učiteljima na parnim brodovima subvencioniranih društava.

Šimić o uspostavi kolonacije izmjeđu Obrovca i Benkovca.

Prodano o obskrbi pitkom vodom Dugog Otoka.

Prodano o ublaženju posljedica ljetošnje krpe u Kotarima.

Kulišić o gradnji parohijske kuće u Erveniku.

Biankini o lučkim radnjama u Cavlatu. Mitrović o gradnji kolnog puta od Budve do granice.

Mitrović o gradnji pravoslavne crkve u Gjurmanima.

Knežević o poslovanju na poreznim uređima u obće i na poreznom uredu u Dubrovniku napose.

Kunjašić o popravci crkve matice u Žrnovu.

Matulina o postajama za poboljšavanje domaće pasmine magaraca.

Mladinović o izpaši i drvarenju na bosanskoj granici.

Šimunić o dieljenju krme siromašnim predjelima.

Tresić o gradnji župske crkve u Brusju. Machiedo o gradnji vodovoda za grad Hvar.

Machiedo o protekcionizmu pri udaranju ličnog poreza u Hvaru na korist zadužbinskih zaklada.

Namjesnik Nardelli odgovara na razne upite. A tako isto i namjesništeni podpredsjednik Tončić.

Prelazi se na dnevni red.

1. Izvješće Zemaljskog Odbora o pripomoći uljarskoj zadruzi u Igranima.

Šimić, izvijestitelj Zemaljskog Odbora, čita izvještaj, kojim preporučuje Saboru da zaključi: Uoblaščuje se Zemaljski Odbor da za četiri godine, počam od godine 1910. udiele svake godine Uljarskoj Zadruzi u Igranima pripomoći od 1000 kruna, kao doprinos upravnim troškovima, a to uz uvjete postavljene od Ministarstva Poljodjelstva odlukom od 3. lipnja t. g. Br. 17.819-862.

Predlaže da se predje na čitanje. (Primljeno.)

Vuković vit. A. preporučuje Saboru da prihvati zaključak, jer je to od velike znamenitosti za Makarsko Primorje, gdje je ulje skoro jedini proizvod.

Kunjašić također preporučuje Saboru da udiele zadruzi predloženu pripomoći, i preporučuje u obće Saboru da priskoči u pomoć svim uljarskim zadrugama, da usavršenjem domaće ulja bude mogla zemlja, u krajevima gdje se maslina goji, namiriti donekle ovim proizvodom, štetu koju joj nanosi vinska kriza.

Na glasovanju primljen je zaključak zem. odbora.

2. Prvo čitanje predloga zastupnika Medini-a i drugoga o uređenju gradske luke u Dubrovniku.

Medini obrazlaže svoj predlog, veleć da se dubrovačka luka nalazi skoro u istom stanju, u kojem se nalazila otrog sto godina kad je Dubrovnik došao pod Austriju. Vlada nije za nju skoro ništa učinila. Kad bi se što tražilo da se popravili ili nadogradi, prigovaralo bi se, da ta luka nema interesa, jer je Dubrovniku glavna luka Gruž. Ali gručka luka nije Dubrovniku dovoljna; a da gradska luka ima za dubrovačku trgovinu velike prednosti, dokaz je najbolji što parni brodovi dubrovačkih društava i ugarsko-hrvatskog društva, koji voze espas, svraćaju uvijek u dubrovačku luku, i time prišteduju trgovcima na hiljade prevoznih troškaka.

Preuredjenje dubrovačke luke od najvećeg je interesa za cio Dubrovnik. Dubrovnik mora plaće, ali okružen visokim bedemima mora ne videti. Stranci, koji se u nas vraćaju, bježe iz grada, jer u njemu nema zraka, jer nije moru na pogledu; valja sagraditi modernu luku, novu obalu, kako je imaju drugi gradovi. Skrajnje je vrijeme da se vlada za to pobrine.

Predlaže da se predje na drugo čitanje predloga. — Primljeno.

U drugom čitanju zaključak nema, te je jednoglasno prihvaćen zaključak koji glasi:

Sabor kraljevine Dalmacije izrazuje želju vladi Njegova Veličanstva, da proširi i uredi gradsku luku u Dubrovniku, e da uzgome udovoljavati sve većim potrebama trgovačkog prometa i saobraćajna stranaca.

3. Prvo čitanje predloga zastupnika Medini-a i drugoga o stalnom arhivu kod državnog arhiva u Dubrovniku.

Medini govori o znamenitosti Dubrovačkog arhiva, i kako je u prijašnje doba bio zapušten i zanemaren, te što je interesnija u

njemu bilo, razureno je na sve strane. Sada je nešto bolje u tom pogledu, te dajbudi nema straha, da će se stare neurednosti ponoviti. Ali arhiv nije za to da bude zatvoren, nego da bude pristupačan domaćim i stranim učenicima. Za to mu se hoće valjanog arhivara, koji bude stanovao u Dubrovniku i koji se razumije u poviest, paleografiju, filologiju i srodne nauke; a nada sve, koji bude imao srca za dubrovačke stvari, te da ne bude čeljade kakvo koje mrzi Dubrovnik.

Stoga preporučuje saboru da prikazani mu zaključak prihvati, a predlaže, da se predje na drugo čitanje. — Primljeno.

Milić podupire predlog.

Na glasovanju primljen je zaključak, koji glasi:

Sabor kraljevine Dalmacije izrazuje želju vladi Njegova Veličanstva, da kod državnog arhiva u Dubrovniku namjesti stalnog ispitnog arhivara, te tako učini arhiv pristupačan naučnom svijetu pa i samim vlastima.

4. Izvještaj zemaljskog odbora o zavedenju drugoga c. k. kotarskog suda na otoku Korčuli.

Dulibić, izvijestitelj financijskog odbora, podnosi izvještaj, kojim se preporučuje saboru na prihvat ovaj zaključak:

U sjednici 14. rujna 1907. sabor je prihvatio zaključak, koji je izrazio Vladi želju, da čim prije ustanovi kotarski sud u Blatu na Korčuli.

Namjesnik na 19. o. mj. dostavio je predsjedništvu sabora izvješća podastira od prizivnog suda na ministarstvo pravde o ustanovljenju drugog kotarskog suda na Korčuli, u svrhu da sabor s obzirom na svoj predlanjski zaključak i na rezultate novih izvida učinjenih uslied promjenjutoj stanovišta občine Vele-Luke izvoli svoje stanovište izraziti. Namjesnik iziće u svome dopisu, da ministarstvo pravde u dogovoru s onim unutarnjih posala polaže važnost u to, da se sabor o stvari izrazi prije nego li se prihvati konačni zaključak.

Predlaže da se predje na drugo čitanje. Zaffron predlaže, da se stvar preda upravno-gospodarstvenom odboru.

Biankini preporučuje saboru da primi izvjestiteljev predlog, jer je pitanje već zrelo za rješjenje.

Milić isto tako, jer mu je pitanje već postalo dosadno; i zbog stanovitih intriga, s kojih se proteže.

Lupis iziće da će današnji zaključak samo doprinieti razdor, koji vlada među zanimanim občinama. Zašto zahtievati od sabora novu izjavu, kada se sabor već izrazio? Neka vlada pošalje samo ljudje vješte i nepristrane da prouče pitanje, pa nek sama odsieće.

Zaffron žali, što Milić dovodi njegov predlog u savez s kakvim intrigama; želi da se stvar preda upravno-gospodarstvenom odboru da je prouči i izvesti, jer valja razpitati mnoge spise i prosuditi mnoge potankosti, u koje nisu svi upućeni.

Prodano protivni se, da stvar bude predana odboru.

Čingrija misli da ima ljudi koji u treće svrhe podizju izvoda ovo pitanje, ljudi, koji bi htjeli nagraditi Velu Luku za neke izborne posle; želi da se već danas glasuje.

Zaffron. Ako tko sumnja što o njemu, neka kaže otvoreno.

Čingrija. On nije ciljao na Zaffrona.

Na glasovanju prihvaćen je predlog izvjestitelja Dulibića da se predje na drugo čitanje.

Razvija se sada cela duga razprava, u koju utječu Biankini, Zaffron, Kunjašić, Milić i namj. podpredsjednik Tončić.

Predsjednik odgovara Biankini-u da zemaljski odbor nije izrazio svoje mnjenje, jer je vlada tražila mnjenje sabora a ne zemaljskog odbora. Bude li pak zemaljski odbor pozvan da se izjavi, izvršiti će svoju dužnost prama interesima onih stanovnika bez obzira prama kome.

Prelazi se na glasovanje.

Tresić pita da glasovanje bude pomenično.

Predlog je primljen jednoglasno, sa 30 glasova.

5. Izvješčaj zemaljskog odbora o godišnjoj pomilovini bivšoj bolničarki Francici ud. Gješkovici.

Šimić, izvijestitelj zemaljskog odbora čita izvještaj kojim preporučuje saboru na prihvat ovaj zaključak:

Neka sabor izvoli odrediti godišnju pomilovinu od K 240 bivšoj bolničarki Francici ud. Gješkovici iz Šibenika.

Predlaže da se predje na drugo čitanje. Predlog je prihvaćen, bez razprave, u drugom čitanju.

6. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se očituje predjelnim put što se ima sagraditi

od priključka državne ceste sa Rodić-cestom kod Podgore preko Živočuća-Drvenika-Zaostroga, Gradca, Bačine-Pline i Borovaca do sredozemne državne ceste kod Novih sela, sa ogrankom od Crnog Vira do malog Prologa.

Radić, izvjestitelj zemaljskog odbora, čita izvještaj i zakonsku osnovu:

Izvjestitelj opaža da obično ovake zakonske osnove predju upr. gosp. odboru, ali pošto je u konkretnom slučaju nužno, da se iz pokrajinskih fondova dađe određeni izdatak od 200.000 K predlaže, da se uputi fin. odboru. — Primljeno.

6. Prvo čitanje predloga zastupnika Prodana i drugoga o uređenju kmetskih odnosa u Dalmaciji.

Prodano, predlagatelj, ima rieč: Po celoj pokrajini su kmetski odnošaji raznoliki, ali u jednom se slažu, a to je, da su danonice teži. Rad za zemlju je skuplji, nadnica je veća, a koristi od zemlje su manje nego li nazad 20—30 godine. Nadnica je mjestimice porasla za 100% a dohodak pada. Vegetalne i životinske neđače učinile su, da je obradivjanje zemlje teže, a prihodi manji, dočim skupeča sveudilj raste. Negdašnji patakun i cvancika veću su vrijednost imali nego li današnji banovac i krna. Gospodari pobiru isti dio, a kmetu je prihod spao za 200%. Država se u ovo mora uplesti. Rješjenje ne smije biti na štetu gospodarja, a to nije niti potrebno. Uredjenje tog pitanja značilo bi boljitak za kmeta i za gospodarja. To bi se dalo uređiti tako, da se kroz stanoviti broj godina prenese vlastništvo zemlje sa gospodarja na kmeta i to pomoću zajma u države ili kod pojedinih banka. Kad se kmetsko pitanje ne bi riješilo, mogao bi nastati takav dram, da bi mogao imati teških posljedica. U drugom čitanju će iznieti primjere. Formalno predlaže, da se predlog uputi upr. gosp. odboru.

Dr. Mihaljević uzima rieč i veli, da u pravom smislu rieči ne postoji kmetsko pitanje. To je za pravo težnja zemljoradnika, da oslobode svoje zemlje. Da se kmetsko pitanje rieši treba promieniti odnošaje između gospodarja i kmetova. Kako da se do toga dodje? Jednostranim postupkom težaka ne, sudom ne, zaključkom sabora i parlamenta ne, jer je nasilno razvlaštenje nemoguće. Novac! To je ono sredstvo, koje može pomoći. Od vlade ga ne možemo dobiti, jer ona ima drugih troškova, gospodari ne će darivati, dakle? Agrarna banka! Hvali namjeru Prodvanovu, ali da je predlog bezpredmetan. S toga nek se ne uputi upr. gosp., nego fin. odboru, da ovaj sklopi predlog o agrarnoj banci.

Predsjednik konstatira, da u stvari ima dva predloga: jedan da se predlog uputi upr.-gosp., a drugi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

Milić prosvjeduje protiv nazivu kmetsvo. Kod nas toga nema, samo težaštvo ima. To je privatno-pravni odnošaj na temelju dvostranog ugovora, koji nema pravo nitko pak ni država ukiniti, nego samo slobodna voljna ugovornika. Država se u to ne smije uplesti. Taj odnošaj je ostojao i u Konavlima i na Pelješcu, pak su ljudi išli u Ameriku, sticali novac i zemlju, otkupljivali. (Glas sa triemova: Zato ljudi, aje u Ameriku!) U ovom času jedini način, da se ovome doskoči jest predlog dr. Mihaljevića, koji se u velike bavi sa pitanjem novaca (Smiehl). On i u uspjeh agr. banke dvoji, ali ako uspije to je jedini zgodan način. Podupire predlog, da se uputi fin. odboru.

novih ovakvih ustanova. Reči će nam se da je danas radnoj ruci mala korist od tih blagajna, jer da se tu tjera bles, samovolja i sila, koja hoće da vlada nad pravom.

Ovo je istina, ali dužnost nam nalaže, da mi osnujemo radna društva i da preko njih silu rušimo, Kaligulina srca smekšamo sve dotle, dok silu ne sruši pravo, samovolju istina, a Kaligulino srce žovčejansko postupanje.

Radeći ovako mi ćemo pomoći radnoj ruci, mi ćemo je očuvati svih poroka i u njoj ćemo dobiti snažnu mišicu za izvještenje naših nacionalnih prava. (Prijetelj radnika.)

Političke vesti.

Položaj u Austriji. Češki namjesnik grof Coudenhove i zemaljski nadmaršal knez Ferdinand Lobkovic konzul bili su u Beču, da izvjestie ministra predsjednika baruna Bienenhertha o položaju u Češkoj. Već se je imalo sastati ministarsko vijeće, koje će odlučiti, da li će se češki sabor odgoditi, zaključiti ili razpustiti. Carevinsko će se vijeće sazvati oko 20. v. m. No veliko je pitanje, da li će zastupnička kuća biti sposobna za rad. Usled događaja u Pragu može se ipak smatrati sigurnim znakom, da će „Slavenška jednota“ nastaviti odlučnu borbu protiv kabineta baruna Bienenhertha. U tom slučaju drži se, da je odgođeno ili razpust zastupničke kuće neodgovod. Radi ovoga se konservativni krugovi u Češkoj i Brnu, da dodje makar i u posljednjoj sekundi do nekakvog modusa vivendi između Čeha i Niemaca. Kod zastupnika Urbana obdržavala se konferenca njemačkih zastupnika, kojoj su prisustvovali i neki članovi ustavnoga velesjeda. Posljedne konferencije ovi su ostili k zemaljskom nadmaršalu knezu Lobkovicu. I češki ministar zemljak Začek boravi u Pragu te pregovara sa raznim vođama. Hoće li on biti bolje sreće, to se još ne zna.

Križa u Ugarskoj. Nakon audiencije Wekerlove kod kralja sve se više spominje ime Khuen-Hedervaryja kao ličnosti, koja će imati da igra veliku ulogu u političkim životu Ugarske. Khuen Hedervary navodno imao bi biti predsjednik mješovitog kabineta, sastavljenog od 67-maša i 48-maša. Ministrom financija bio bi dosadašnji podpredsjednik Navay. U Tome bi kabinetu svakako bili članovi neodvisne stranke u pojačanom broju. Khuen-Hedervaryjevo ministarstvo bilo bi provizorno, te bi se Košutu garantiralo, da će izza Hedervaryja on biti ministrom predsjednikom, pošto bi Khuen u stanovitvo vrijeme imao odstupiti. — Odlična ličnost, koja je u dodiru sa dvorskim krugovima, izjavila se je, da su zahtjevi neodvisne stranke neprihvatljivi za krunu, s toga nema nade, da će vladar pristati na predloge ministra trgovine Franje Košuta glede rješenja sadašnje križe. Vrlo je vjerojatno, da će Košutova audiencija proteći bez stvarnog rezultata. Nemilo se dojmila u Budimpešti viest o jučerašnjoj audienciji prijestolonasljednika nadvojvode Franje Ferdinanda kod vladara. Ova se audiencija dovalja u svim bečkim krugovima u najtješnjem svezu sa audiencijom predsjednika neodvisne stranke Košuta. Ta viest je tim vjerojatnija, što se bivši ministar unutarnjih posala Kristofy također u Beču nalazi.

Kralj i osnova neodvisne stranke za rješenje. U „N. Fr. Pr.“ — za koju naglasujemo, da u današnjoj krizi kroz nju govori Wekerle — iziže se, da kralj na Košutovu osnovu za rješenje križe ne će ništa pristati. Košutova nam je osnova poznata. Po „Pressinjo“ viesti kralj imade na svaku točku ove osnove svojih bitnih prigovora. Kralju je — kako se javlja — u prvom redu do toga, da se nadje jedna posredna osnova, po kojoj bi se omogućila vlada s Wekerleom i Andressyem s jedne, a s Košutom i Apponyem s druge strane. Sve se međutim čini, da su ovo samo želje Wekerlove. Kako će se pak još križa riješiti, ne zna nitko.

Češki sabor. Sudbina je nastojanja Bienenherthovih oko zasjedanja češkoga sabora odlučena. Plenarna se sjednica češkoga sabora ne će više sastati, jesensko je zasjedanje svršeno. Formalni finale bit će obavljen u ministarskom vijeću, koje će odlučiti, hoće li sabor biti zaključen ili odgodjen. Praktički to znači samo, da li će se u budućem saborskom zasjedanju ostati u vrijednosti onih pet Bienenherthovih predloga, radi kojih je onemogućeno zasjedanje češkoga sabora ili će biti povučeni. U ostalom je barun Bienenherth vrlo nekorektno postupao, kad je svojih pet predloga predao saboru samo njemački, tako da češkoga službenoga teksta nisu dobili ni zastupnici u ruke. Sabor je imao samo jednu plenarnu sjednicu 21. rujna i na njoj su Niemci uztrajali u obstrukciji. Poslije toga se pregovaralo do 29. rujna, kad je savez njemačkih zastupnika odklonio izbor novoga zemaljskoga odbora i

uredjenje saborskih komisija. I tako se za sada ne zna, što će dalje biti. Krivac je čitavoj ovoj situaciji u prvom redu svakako bar. Bienenherth i njegov režim. A da je sada i radna sposobnost car. vijeća u dvojbi, ne treba ni spominjati.

Promjene u diplomatskom zboru habsburške monarhije. „N. Frei Presse“ doznaje, da će se doskora provesti velike promjene u diplomatskom zboru monarhije. Navodno će odstupiti poslanik kod Vatikana grof Lützow, grof Berchtold u Petrogradu i madridski poslanik grof Welsersheimb. Kako isti list javlja, nasliedit će grofa Berchtolda sadašnji zajednički ministar financija barun Burian, dok bi poslanikom kod Vatikana imao postati grof Szecheny, a baruna Buriana imao bi nasliediti grof Ivan Zichy. Još se ne zna tko će nasliediti grofa Welsersheimba, koji odlazi u trajno stanje mira. Sa službene se strane ove viesti demantiraju, jer da su preuranjene.

Rat a Maroku se približava svome vršetku. Prije tri dana ušle su španjolske čete bez poteškoća u kazbu Seluan. Čete su generala Marina ušle u Seluan velikim oprezom i izvršmetodom upotrebevši poraz generala Pintosa svršetkom srpnja kao izkustvo i poduku. Prije su već zauzele prugu, a sada im je i Seluan u rukama. Međutim oni uspješni Španjolci ne riješavaju posvema pitanja, koje je postavljeno pobunom Rifjanja. Onaj kršovitio predio i ova kazba odjeljeni su od brovitog kraja, u kojem se nalaze baš oni rudnici, koje je Rogi i koncedirao raznim društvima, i do kojih mora dopre željeznica iz Melile. Gradnja ove željeznice kako je poznato, dala je povoda ovoj pobuni. U onom rudovitom kraju stanjuje pleme Beni-Bulfrur, koje se nije još podvrglo. Izgleda sada, da Španjolicima ne će biti teško prodrći u ovaj kraj i spojiti cestom od sjevera na jug položaje od Rio de Oro do posade u Zeluanu. Kad to bude učinjeno, čete generala Marine bit će gospodari čitavog predjela, koji se prostire između Melile i rta Vode, na prostoru od kojih 80 kilometara sa zapada na istok, a 15 kilometara sa sjevera na jug. Zauzeće ove zemlje biti će lakše, što pristupa godišnja doba, kad se pučanstvo mora da više brine za svoje radnje u poljima. I time bi sve ovo ratno poduzeće bilo na izmaku. Na Jeronimovo je bio sav Madrid svečano rasvijetljen. Velike su mase naroda obilazile ulicama kličući pobjedonosnoj vojsci i kralju. Svjetlina je pošla i pred dvor, gdje je burno pozdravila kralja, koji se je bio pokazao na balkonu.

Iz grada i okolice.

Osuda u veleizdajničkom procesu. Jučer je u Šibenik stigla brozjavna viest iz Zagreba, da je osuda nad 53 Srba, oblaženih sa veleizdajce, pukla. Dvadeset i dva su riješena, a trideset i jedan ih je osuđeno od pet do osam godina tamnice, među ovima i dva brata Pribičevića, Adam i Valerijan, na dvanaest godina.

Obrana će uložiti rekurs.

Ravnateljem realke u Šibeniku imenovan je gosp. Marko Ježina, profesor na realci u Splitu. Ovo se je imenovanje očekivalo, jer je g. Ježina bio prvi predložnik u odnosnoj trojci pokraj škol. vijeća. Po tome naša realka dobiva za ravnatelja ne samo našeg čovjeka, već rodjenog Šibenčanina, koji će kao takav bez sumnje htjeti i znati sve svoje sile i svoje sposobnosti posvetiti mladome zavodu, za kojim je Šibenik toli dugo čeznuo; on će bit duboko svjestan odličnog i znamenitog svog zadatka, a nek bude uvjeren, da će u vršenju istoga naći na iskrenu moralnu pomoć cijelog građanstva i svih onih faktora, kojima leži na srcu dobrobit i napredak novoustanovljene srednje škole u našem gradu. — Naša občina, koja je za ovu ustanovu pokazala toliko mara i toliko požrtvovnosti odmah je novome ravnatelju čestitala na imenovanju, na čemu se je g. Ježina srdačno zahvalio. — Mi želimo mladome zavodu, uspijeh, a za to nam jamči ona ljubav, ona zauzetost naših ljudi, koja se je jur očitovala u oči njegovoga otvora, jamči nam i osoba samog ravnatelja, koji će tu biti ne samo starijšina, već narni, a s vremenom i ponosni radnik na njivi intelektualnog napredka naše mladosti. Bilo sretno i berčetano!

† **Josip Ilie,** mehanik kod „Sufida“, preminuo je u nedjelju od teške, duge boljetice u najljepšem cvjetu mladosti, u 23 godini života. Otkad je došao u Šibenik, bio je uvijek članom izvršiteljem našeg „Sokola“, kojemu je bio sveosve odan i privržen. Prekjučer po podne bio mu je krasan sprovod, kojemu je sudjelovao i naš Hrvatski Sokol. Na groblju nad liesom oprostio se je u ime Sokola sa milim pokojnikom brat Vi. Kulić ganuljivim slovom. Pokojniku, vrlom Sokolu i Hrvatu, bila laka hrvatska zemljica, a obitelji naše duboko saučestje!

Gradjanska škola zatvorena je, jer se nije u nju prikazao gotovo nijedan učenik. Svi učenički, koji su polazili tu školu, upisat će se kod realke. Učiteljsko osoblje gradjanske škole po tome ne poučava, pa koliko ono, toliko čini grad očekuje, da starija školska vlast svom mogućom pospješnošću odredi shodno za toli željeno preustrojstvo naše gradjanske do sad muške škole u žensku.

Upisivanje kod realke. Večeras je ovdje dolazi novimenovani ravnatelj šibenske realke gosp. Marko Ježina. Oglas ravnateljstva za upisivanje, prejelpljen je na zgradi realke. Slidit će upisivanje u naredna tri dana t. j. u četvrtak, petak i subotu. Zanimanicima na znanje i ravnanje. O ostalim odredbama glede prijamnih izpita i otvora realke obznaniti ćemo obćinstvu u broju od subote.

Za sakupljanje i sačuvanje naših narodnih ornamentnih radnja zauzela se je s osobitim marom i požrtvovnošću vještakinja u samim tim radnjama gospodja Marija Dražar u Šibeniku. Da uzmgno svoj u hvaljevrednu zadaću što uspješnije provesti obratila se je na razne faktore za materijalnu i moralnu pomoć. Jučer je u tu svrhu posjetila i presvjetlog biskupa Dra. Vicka Pulšića, koji je s živim zanimanjem saslušao njezine lijepe namjere, te joj na osobiti način zajamčio njegovu preporuku kod našeg svećenstva, e da joj i ovo bude pri ruci u njezinom podhvatu. Nadat se je, da će ova preporuka biti uvažena, jer je želja, da patrioćina dužnost poj sriedi, naime, da sakupljanjem narodnog našeg blaga ove vrsti sačuvano sebi i svome narodu tu riedkost, taj neprocjenivi dokaz čisto narodne umjetnosti, za kojom se toliko otilmju tudnjici, koji, zalazeć u naše krajeve iz samih špekulativnih pobuda odnose iz zemlje naše to blago gotovo uz bezćenje, da njim kite tudjinske muzeje i da još to blago iz zavidnosti i tjesnogrudnosti prisvoje i prikažu kao svojina i vrhina tudjih naroda. O ovom znamenitom predmetu bit će valjda još govora u našem listu.

„Hrvatskom Sokolu“, da počaste uspomenu pokoj. Vike Škarice rodj. Protega darovaoše po K 2. — gg. Kreš. Novak, V. Medić, J. Čelar i A. Vendler. Uprava „H. S.“ najljepše blagodiri.

Telefon. Primamo: Na prolazku kroz Šibenik vidio sam sa zadovoljstvom da je uzpostavljena u ovom gradu telefonski saobraćaj. Nego, opazio sam na moje čudo, da telefona nemaju njezike ponajglavnije trgovачke tvrdke, i mnogi uredi kao n. p. Carinara, financijalna stražarnica, Lučki Ured, Zandarmarija, pa ni željeznica, prem bi kod ove baš najpotrebniji bio. Do koga je, nek tome doskočić. — Putnik.

Iz Betine. Od dana 1. rujna t. g. ovom mjestu bi udjeljena parobrodarska sveza sa Zadrom dvaput sedmično sa vrlo lijepim priklučkom pruži Zlozela—Šibenik pri polazku i povratku tako da je za putnike i promet vrlo priročno ne samo za Betinu, već i za Zlozela, Tiesno i ostala mjesta do Šibenika. Pošto je ova sveza parobrodarska bez poštanog saobraćaja to se je nadati da će se dozvoliti i prenos pošte, što je doista od potrebe za sva mjesta ovih dviju pruga: Zadar—Tiesno i Zlozela—Šibenik. Uporozujemo ovom prilikom g. kapetana A. B. da uložiti nešto više „uztrpljenja“ sa njegovim nječkim postupanjem pri izmjeni putnika u luci Betine, jer nanaša putnicima neprilike, sebi i društvu štetu. — Betinjani.

Pokrajinske vesti.

Ribarstvo u Dalmaciji. Stručni list „Oest. Fischerei-Zeitung“ donosi niz članaka o ribarstvu u pojedinim austrijskim pokrajinama, pak između ostaloga izpostavlja, da u cijeloj Dalmaciji osim č. kr. državnoga gojišćeta jegulja u Vranskom jezeru nema ni najjednostavnijeg uredjenja za ribarstvo. Ova bi činjenica morala ponukati dalmatinske rodoljube, (A zar vladu ne?) da u tome pogledu nešto učine. I ako je morsko ribarstvo uzduž ciele Dalmacije liepo razvijeno, ipak se ne bi smjela zapustiti jedna takova grana privrede, a naročito u jednoj zemlji, u kojoj nema u izobilju drugih plodova. Dalmacija ima oko 200 kilometara vode tekućice, koja je voda prve vrste za gojenje pastrva i drugih plemenitih salmonida; pa i ako velik dio ovih tekućica preko ljeta znatno presuši, ipak bi se zgodnim priebijama dao usporiti tok voda, te bi tima priebijama zadobivana snaga vode osim toga pružala još i radnu silu, koja bi sama možda naplatila to uredjenje voda. Jezera i mlake obuhvaćaju u Dalmaciji preko 10.400 kat. rala, a jedino je Vransko jezero naseljeno jeguljama. Uz malo mara dalo bi se tu svagdje umjetno gojiti ralu, a time bi znatno poskočila proizvodna snaga zemlje.

Iz hrvatskih zemalja.

Atentat na hrvatski teritorij. Riečki sudbeni stol odbio je tužbu sušačke občine u stvari

smetanja posjeda počinjenog time, što si grad Rieka prisvaja zemljište zvano „Delta“ nalazeće se na deli Riečine, koje je vlasništvo sušačke občine, te je osudio sušačku občinu, da nosi troškove. Ovim činom počinjen je flagrantni atentat na komad neosporivo hrvatskoga teritorija, koji će imati neodgovodnih posljedica, ne bude li se Rauchova vlada oprla ovj povredi.

Stenografski tečaj. Hrv. stenografsko društvo u Zagrebu otvara se 1. listopada t. g. stenografski tečaj, za podučavanje u hrvatskoj i njemačkoj stenografiji za vrijeme od 4 mjeseca. Upravu tečaja vodi prof. Slavko Dračić. Pogovara se, da će se i u Osijeku takav tečaj otvoriti, što bi poželjno bilo.

Hrvatsko kazalište u Puli. Dramatski odsjek Sokola u Puli započeti će i ove godine redovitim predstavama i to već dne 3. listopada sa „Zlatarevim zlatom.“ Predstave biti će redovito svake nedjelje i svakog blagdana, a repertoar za ovu sezonu sastavljen je iz samo novih komada i onih po najboljih, koji su se prošle godine prikazivali. Da je to podhvati, koji može samo služiti na čast našemu narodu — priznat će svatko, jer niti Niemci, a niti Talijani ne imadu ondje svog stalnog kazališta, kakvog smo evo mi skromnim silama, ali velikim žrtvama ustanovili. Odbor se je obratio rodoljubima za podršku i otvorio abonement.

Hrvatsko kazalište u Zagrebu, u petak 1. listopada na večer otvorene je operne sezone. Kazalište je bilo sjajno rasvijetljeno. Slavno maestro Zajc ravnao je osobno svoju operu „Zrinski“. Usprkos visokoj mu starosti, htio je naš veliki skladatelj da lično kumuje uskrnuću hrvatske opere. Pošto mu ipak liečnik zabranio dulji napor to je on vodio predguru i prvu sliku „Zrinskoga“. Naslovnu ulogu pjevao g. Marko Vušković, a ostale su glavne bile uloge u rukama gđja pl. Šugh i Polak te gg. Lesića, Jastržebkoga, Lubina, Grunda, Kostića, Lončarića i drugih. Baletni zbor nije na vrijeme pristupio u potpunom broju, za to moći će se prikazati istom u predstavi koja bude s baletom sledila iza „Zrinskoga“. Neprilike su za balet velike i u Beču kao i u Pragu i u Njemačkoj. Redom su se iznevjerile tri prve pesačice — učiteljice i četiri iz zbora, uz prkos već podpisanim ugovorima. Ipak je upravi pošlo za rukom predobiti primu halerinu. Ostali zbor angažovan je dielom u Beču, a dielom u Milanu.

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

Prva parna tvornica
za bojadisanje, pranje i kemičko
čišćenje odjela na suho

M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao: obćina, urešna, za šetnju, kazalište i pjesove. Osim toga zastore, prostirače, ručavice od kože itd., razumije se u se čjini a bukve sa čistim pomoćju stroja

„UNIVERSAL“
Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:
JULIO RAGANZINI
I. IX. Glavna ulica.

Loze navrnute

svakovrstne liepe prve vrste dalmatinske
podlozi Aramon × Rup. G. I., Rip. × Rup.
e309 i Rup. Monticola. Ove vrsti žilavice i reznice
Rip. × Berlandieri-Telek.

Čisti sortimenti mogu se dobiti kod:
Fordič i drug
Trtnica-Lozar Komen (Primorsko).
Cienik se šalje na zahtjev franko.

Prodavaju se

3 razne kočije

Za potanje obavijesti obratiti se valja na
gosp. V. Macale, Šibenik,
3-4